

S O Š K I T E D N I K

Leto II. Štev. 7.

Gorica, sobota 16. februarja 1946

Cena L. 3.—

Kaj pričakujemo od zavezniške komisije

Usoda Julijske krajine in Trsta se bo odločila te dni. Naše ljudstvo, združeno v svoji politični organizaciji Slovansko - italijanski antifašistični uniji, je po svojih predstavnikih že nešteto-krat izrazilo svoje stališče. V zadnjem času je tov. Boris Kraigher na seji glavnega odbora SIAU-ja in na seji glavnega odbora PNOO-ja postavil jasno in odločno naše zahteve, ki so zahteve večine prbivalstva Julijske krajine. Ko se je ljudstvo dvignilo proti okupatorju, tedaj se je ono odločilo, da se bo borilo do kraja, dokler ne izvojuje svoje popolne narodne svobode in priključitve k Jugoslaviji.

Že na prvi septembski londonski konferenci zunanjih ministrov je jugoslovanska delegacija pod vodstvom podpredsednika Zvezne vlade, tov. Kardelja, postavila svetu zunanjih ministrov zahteve primorskega ljudstva in narodov Jugoslavije jasno in glasno. Pravična in stvarna argumentacija tov. Kardelja je tedaj odjeknila po vsem svetu, tako da so jo vse demokratične sile s Sovjetsko zvezo na čelu popolnoma in v celoti podprle. Danes je končno komisija na poti in bo te dni na licu mesta pričela z delom, proučila bo položaj in izdelala predloge za razmejitveno črto, oziroma določila bo mejo med Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo in Italijo.

Smatramo, da ni potrebno povdarjati, kaj vse je primorsko ljudstvo doprineslo za zmago nad fašizmom in nacizmom, ker to dokazujejo ogromne žrtve in gospodarsko uničenje naših krajev; ti dokazi se ne dajo kratkoma zanikati. Na licu mesta bodo kmetje, delavci in inteligenti z vsem prebivalstvom v prisotnosti komisije ugotovili ter apravičili svojo opredelitev. Prepričali bodo komisijo, da se je primorsko ljudstvo v ogorčeni borbi borilo na življenje in smrt ter se tako združilo z Osvobodilno fronto. Napačno bi bilo tolažiti, da je borba primorskega ljudstva bila naperjena zgolj proti fašizmu in nacizmu. Tako hoče danes prikazati italijanska, belogardistična in šovinistična reakcija. Nasprotno, ljudstvo se je v sklopu zavezniške borbe borilo predvsem za svojo narodno svobodo, za ljudsko oblast, za narodovo suverenost, za priključitev svoje opustošene zemlje k svojemu narodnemu telesu, Jugoslaviji. V sveti in pravični osvobodilni borbi in po 27 letnem narodnem zatiranju je prišlo ljudstvo do spoznanja, da samo Jugoslavija, ki se je prva uprla in stopila na stran velikih zaveznikov, samo ona nas bo ščitila pred novim narodnim uničenjem. Zato je največje nasilje in kršenje načela demokracije, ko se ljudstvu od strani ZVU vsiljuje oblast, ki je od vrha diktirana.

Pritisk zavezniške vojaške diktature na svobodoljubno primorsko ljudstvo, ki bije svojo odločilno bitko, z vsakim dnevom bolj stopnjuje. Dejstva govorijo, da policijski organi na-

črtno ovirajo dovoljenja za vaška zborovanja in udeležence brez vsakega vzroka aretirajo. To se je dogodilo pretekli teden v Nembem, ko so 12 udeležence vaškega sestanka drugi dan odpeljali za 4 dni v zapore. Na drugi strani pa je 11. t. m. ob 10. zvečer civilna policija na Humu razbila vaški stenčias, strgala sliko maršala Tita in trosila šovinistične ter izzivalne letake. Naše ljudstvo se ne da izzivati in pazljivo sledi za razvojem dogodkov ter smatra, da je favoriziranje reakcionarno - šovinističnih izzivačev na ozemlju Julijske krajine direkten napad na vse žrtve, ki jih je dala Primorska za zmago zavezniške stvari. Zadnji teden so Slovenci in Italijani, ki se borijo za bratstvo na tem ozemlju, prejeli niz grozilnih pism. Fašistične tolpe v demokratični mondari celo širijo člen iz fašistične zakonodaje in grozijo ljudstvu s smrtno obsodbo. Vsako tako nasilje in terorizem sta za nas, ki smo se častno borili, samo dokumenti, ki nam potrjujejo, da fašizem še živi in se obnavlja. Ta dejstva bodo še bolj strnila slovensko - italijanske antifašistične množice okrog svoje politične organizacije SIAU. Kajti ljudstvo Julijske krajine spoznava, da nova doba zahteva skupnega napora vsega ljudstva in da bo samo skupna borba v bratstvu in slogi uresničila ljudske težnje in privedla do srečne-

ga in novega življenja, kjer bo dela, kruha in pravice za vse. Junaški narod, ki se je boril za svoj obstoj in spoznal, da njegova pot pelje samo v smer, ki jo je začrtala Osvobodilna fronta, se zaveda, da je nastopil čas odločne borbe z vsemi mračnimi silami na tem ozemlju. Naša trpka preteklost še ni tako daleč za nami. Toda vmes so leta nepopisnega trpljenja krvavih bojov, vmes so stotisoči žrtev slovenskih narodov, gorje, ki je naše ljudstvo zlilo v trdno celoto, da je ne more razbiti nobena sila. Vsi hočemo od komisije eno: da bomo združeni in suvereni ter priključeni k Jugoslaviji. Našim sovražnikom, izmečkom slovenskega naroda, ki so zbežali pred roko pravice ter intrigirajo, pa svetujemo, naj odnehajo z svojimi podlimi izzivanji in naj se zavedajo, da je ljudstvo složno in edino, kot še nikoli poprej. Vsem tistim, ki so domnevali, da ne bo slege med nami, tistim, ki so prikazovali pridobitve naše borbe kot nasilje, ki so lagali, da v Jugoslaviji ni svobode, da predstavlja Osvobodilna fronta diktaturo, pa v brk zabrusimo, da ljudska oblast ne daje vojnim zločincem in okupatorjem pomočnega krvavih rok, svobode, da bi rušili ljudsko oblast in s krvjo priborjene pridobitve. Za sovražnike ljudstva ne more biti demokratične svobode.

L.

PLEBISCIT

s katerim se je izrekla Julijska krajina s Trstom v borbi proti nacifašizmu, da hoče biti priključena k Jugoslaviji

Padli	46.800
Invalidi	7.000
Pregnanci	95.460
Požgani domovi	19.357
Porušeni domovi	16.837

ZAČASNI GLAVNI ODBOR ZVEZE ANTIF. MLADINE JULIJSKE KRAJINE
je poslal Zavezniški vojaški upravi v Trstu sledečo protestno noto

Pred enim mesecem smo se obrnili na Vas kakor tudi na »Welfare 55. area« s prošnjo, da se nam da na razpolago za I. Kongres Antifašistične mladine Julijske krajine večja dvorana, s katero razpolaga vojska ali pa AIS.

Od posameznih oficirjev, bodisi od AIS, bodisi od vojaških uprav posameznih dvoran pa smo dobili negativne odgovore z utemeljitvijo, da se te dvorane lahko uporabljajo le v kulturne in zabavne namene, kar pa ne odgovarja že iz tega razloga, ker jih dobivajo na razpolago tudi politične organizacije (kakor v nedeljo 3. t. m. »Fronta za neod-

visnost«). Protestiramo proti takemu ravnanju, ki krati množicam mladine J.K. njihove demokratične pravice. Nočemo, da bi se ponovil primer, ko je neodgovorno ravnanje posameznih oficirjev preprečilo odhod naši delegaciji na svetovni mladinski kongres v London, kamor je bila povabljen.

Upamo, da ponavljanja takih primerov si ne želi niti ZVU. Zato naprošamo gornji naslov, da bi nas podprl v naši zahtevi pri AIS ter Welfare 55 Area, da bomo dobili primerno dvorano na razpolago in imeli možnost organizirati kongres.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Pregled svetovnih dogodkov

Manuilski o mednarodnem pomenu indonezijskega vprašanja

Pretekli teden je govoril Manuilski, šef ukrajinske delegacije, na seji Varnostnega sveta Združenih narodov v Londonu. Načel je vprašanje Indonezije. Povedal je sledeče:

V posebni spomenici, ki jo je naslovila ukrajinska delegacija po nalogu vlade Sovjetske socialistične republike Ukrajine na predsednika Varnostnega sveta, je opozorila na nenormalni položaj v Indoneziji.

Kakor je znano so 9. marca 1942 nizozemske čete kapitulirale pred japonskimi silami; Japonci so tedaj zasedli Indonezijo. Okupacijski režim, ki so ga Japonci ustanovili na indonezijskem ozemlju, kjer prebiva 76 milijonov ljudi, se ni v nobenem pogledu razlikoval od ostalih režimov, ki so jih drugi okupatorji ustanovili v zasedenih državah.

Poraz Japonske je vzbudil indonezijskemu ljudstvu upanje, da se bodo njegove narodne težnje končno uresničile. Indoneziji so bili prepričani, da bodo temeljna načela Ustanovne listine ZN, ki predvidevajo pravico do samoodločbe narodov, veljala tudi zanje. Različni dogodki pa so te upe uničili.

Po kapitulaciji Japonske so japonske vojaške oblasti dobile ukaz, da vzdržijo v Indoneziji red do prihoda britanskih čet. Te pa bi morale izvesti naloge, ki jim jih je naložil vrhovni zavezniški poveljnik na Pacifiku, general Douglas Mac Arthur. Manuilski je rekel, da so te naloge obstojale v sprejemu japonske kapitulacije in v razorožitvi japonskih čet. Te naloge niso bile izvedene. Japonci niso bili razoroženi, temveč so jih uporabljali proti Indonezijcem. Tako je prišlo do kršitve sporazuma treh velesil o Daljnem vzhodu.

Indonezijci so začeli z odločnim odporom, ki so mu dali duška z manifestacijami in spopadi z japonskimi vojniki. In proti indonezijskemu prebivalstvu so šli Japonci s tanki in topništvom!

Anders — sovražnik demokratične Poljske

Ugotovili so, da je Anders neposredno odgovoren za organiziranje terorističnih napadov proti predstavnikom poljske demokracije. Kdo pa je Anders? Beograjska »Borba« ga je razkrinkala kot poljskega fašista.

General Vladislav Anders je poveljnik tako imenovane poljske vojske v inozemstvu. Zakaj pa ravno ta »poljska armada« v Italiji še ni demobilizirana? Saj so vse armade v stanju demobilizacije ali vsaj zmanjšujejo svoje efektivne sile. »Poljska Andersova vojska«, ki ima svoje enote v Italiji, na Škotskem in v zapadni Nemčiji, se noče niti demobilizirati niti zmanjšati svoje številčnosti, marveč ostaja v vojnem stanju. Zakaj tako vojsko kot izrazito tolpo fašističnih sovražnikov miru in demokracije še vedno pustijo organizirano? Nedavno je imela v Italiji celo »velike manevre«. Šteje pa samo v tej deželi (v Italiji) okrog 70 do 80 tisoč ljudi.

Izpovedi priče von Paulus-a na nürnberškem procesu

Feldmaršal Friderik von Paulus, poveljnik 6. nemške armade, ki jo je Rdeča armada obkolila

Po prihodu britanskih in hindustanskih čet v Batavijo (29. septembra l. l.) so se nadaljevali izgre di in spopadi. Istotako se je dogajalo pri Surabaji.

Lokalne britanske oblasti so pričele vedno pogostje uporabljati vsakovrstno moderno orožje proti slabo oboroženim Indonezijcem: artiljerijo, mornarico in letala tipa »Mosquito«. V osrednjem predelu Sumatre pa je prišlo do spopadov med indonezijsko policijo in japonskimi enotami, ki so podpirale nizozemske čete.

V sektorju Bandonga — tako je pisal »Observer« — so britanske čete uporabile topništvo, letala tipa »Mosquito« in »Thunderbolt« ter 500 funtov težke bombe. Pri teh operacijah je prišlo do težjih izgub. Newyorški radio (20. nov. 1945) je trdil, da znaša število pobitih Indonezijcev od 30 do 40.000. Times (2. dec. 1945) je opredelil položaj, ki je nastal v Indoneziji po porazu Japonske in končani vojni, kot »malo manj kot vojna« (dobesedni tekst, opomba Manuilskega).

Manuilski je zanikal Bevinovo izjavo, da se Angleži bore proti fašističnim indonezijskim elementom in je definiral fašizem kot agresijo proti sosedom.

Toda Indoneziji ne ogrožajo nikogar, temveč se bore za svojo lastno deželo. In to je velika razlika. Ali je to fašizem? Indonezijska republikanska ustava določa, da imajo vsi državljani, torej tudi Holandci, enake pravice.

Manuilski je zaključil:

- 1) Ukrajinska delegacija smatra uporabo angleških čet proti Indonezijcem za nedopustno.
- 2) Še manj dopustna je uporaba japonskih čet proti Indonezijcem.
- 3) Indonezijci imajo pravico, da si izberejo lastno vlado.
- 4) Združeni narodi naj pošljejo preiskovalno komisijo v Indonezijo.

Koga ogroža poljska emigrantska vojska v Italiji?

Menda — tako ugotavlja moskovska »Pravda« — ni njena naloga samo v tem, da »krade kočo in drugo siromašnim italijanskim kmetom«, marveč jo »hranijo in vzdržujejo njeni varuhi v želji, da bi ohranili jedro vojske tega fašističnega tipa«, ki vodi propagando proti miru v Evropi, proti zakoniti poljski vladi in poljskemu narodu.

Politika, ki jo vodita general Anders in zločinska klika poljske emigrantske šlahte, je izraz divje mrznje do demokratičnih sil poljskega naroda, do njegovega bratstva in prijateljstva s sovjetskim ljudstvom ter ostalimi slovanskimi narodi. Radi bi zanesli razdor med velike sile, saj Anders in njegova okolica niti ne poizkušata prikriti vztrajnih poizkusov, da bi prišlo do tretje svetovne vojne.

in uničila pri Stalingradu januarja 1943, je nastopil kot priča na (nadaljuje na 2. str.)

Kjer so naše žrtve -

tam so naše meje

Takoj, ko je svetovni tisk priobčil vest, da se bo v Julijsko krajino odpravila mednarodna zavezniška komisija, ki naj bi na licu mesta ugotovila želje in težnje ljudstva, se je na vsem Goriškem ljudstvo razgibalo do poslednje vasi. Vsak okraj in vsaka vas posebej takmuje in se pripravlja ter zbira obtežljivo gradivo. V Mirenem okraju je vas Bukovica. Vaščani te porušene vasi so postavili krasen slavalok, ki je ponos celega okraja. Okrasili so ga z bršljanom. Veliki napis se glasi: »Mi smo se borili za Jugoslavijo!« Na vrhu je pritrjen Triglav, na Triglavu pa velika rdeča zvezda, ki je ponoči razsvetljena. Na slavaloku ponosno vihrajo zavezniške zastave, poleg Triglava pa so slovenska, jugoslovanska in sovjetska. Na levi strani so napisi, ki govorijo o težkih žrtvah za narodno svobodo. Bukovica ima 960 prebivalcev, ki so naseljeni v 197 hišah. Od teh je okupator požgal 86, oropal pa 180. Ni torej hiše, ki ne bi bila prizadeta. V borbi jih je padlo 69, kar predstavlja okoli 14% prebivalstva te vasi. Na zvečinski način so mučili 47 oseb, internirali pa preko 342.

V bližini prekrasnega slavaloka je ogromen napis, ki se glasi: »Zavezniški, pazite, da iz Primorske ne nastane drugi Gdansk!«

Bukovčani so pribili svoje težke žrtve na slavalok in očane nam je dejal: »Kljubovali smo fašistom, Nemcem, četnikom in vsem tem banditom, žrtvovali smo vse in vam lahko zagotovim, da bomo vstajali vse do tlej, dokler se ne uresničijo naše težnje in zahteve, ki so: Hočemo priključitev k materi in pravični ljudski republiki Jugoslaviji.«

Tudi Brici so delavni, ne glede na to, da jim zasedbena vojaška oblast oziroma vojaščina ovira in načrtno podira slavaloke. V Brdih ne najdeš niti ene vasi, da ne bi bila pripravljena. Ljudstvo se posvetuje in zbira dokazilno gradivo, spontano krasi hiše. Vseposod slišiš edino željo, samo da čimprej dospe komisija in da iznesejo svoje zahteve. Tako je dne 6. februarja spontano nastal pravi ljudski praznik v Slapniku. Vsa vas se je zbrala, med petjem in vzklikanjem Titu in Jugoslaviji so dvignili veliko zastavo na drog sredi vasi. Praznik je trajal ves dan; mladina se je veselila, stare mamice pa so nosile neprestano na trg vino.

Prebivalstvo Rateče - Mangart je poslalo tov. Edvardu Kardelju v London sledečo resolucijo:

Kakor vam je znano, je bila leta 1918 silno nesrečno postavljena državna meja, tako da je bila ena tretjina posestva kraja

Rateče - Planica v Jugoslaviji, dve tretjini pa v Italiji. Vsi posestniki so bili dvolastniki in so imeli vedno velike sitnosti ter ogromno škodo zaradi meje in od strani italijanskega fašizma. Vsi prebivalci tostran ležečega kraja smo Slovenci. Že v mirnem času so nas fašisti večino za dalj ali manj časa zaprli. Predno so pa zahrbtno napadli Jugoslavijo, so nas vse internirali, kolikor jih še niso popreje izgnali. Dasi nas je samo 5 družin, smo imeli tri naše sinove v partizanski vojski, kateri so se hrabro borili proti fašizmu in nacizmu; dva še sedaj služita pri vojakih v FLRJ. Vsi naši otroci ho-

dijo v slovensko šolo, kar nam gotovo ne bi bilo dovoljeno, ako stanemo ločeni od FLRJ.

V zadnjih letih so se v kraje Kanalske doline trumoma naselevali italijanski fašisti, kar se pa pri nas ni moglo zgoditi, ker je to preprečila zavednost tukajšnjih posestnikov.

Podpisani v ime vseh prebivalcev tostran meje ležeče vasi Rateče Vam pošiljamo najtoplejše antifašistične pozdrave v prepričanju, da se po 27 letih odcepljenja zopet združimo v lastni občini, v osvobojeni Titovi FLRJ kakor tudi vsa ostala Kanalska dolina, ki je bila od nekdanj slovenska pokrajina.

Joj, kako otožna je ta pesem ...

Šestnajstega, šestnajstega, šestnajstega!

In mislim na to pesem, ki je bila bridka in otožna, da nam je

duha ne more vklepati ne grob ne krsta?!

Ne, si tu ob meni, pri nas, Ti, Lojze! Dve krvavi kaplji Ti pol-

Lojze Bratuž † 16. februarja 1937.

kri izpila, srčno kri... Naj jo zapojem, naj jo iz srčne krvi iztisnem? — — —

Živo jo slišim! Od nekod se krade, ko takrat, devetletje tega, ko je zamrla:

»še v srcu mojem ogenj vnema, ki zagrnil ga je mrak globok.«

Veš, tu v veliki, mrzli sobi sedim. Nad čavnim trepetajočim zadnje zvezde; saj veš, gledala sva jih deset let vsevdilj, ko sva v jutrih tiste četrtke vsako leto po sv. Cirilu in Metodu hodila na goro in se vračala z mladino, ki je pesem pela, pela jo otožno in pela, dokler je tista mladina, ki sva se vedno vanjo vračala, ni ju naško izpela.

Pa tebe ni! Sam sem. Ti si vendar par metrov pod zemljo (Jo, kako to udarja na ušesa, saj

zita preko čela. Kaj, bratec, še trpiš?

— Ne trpim, opomin prinašam. —

Si duh ali si naš, naš genij?

— Ne, ne, še govorim v jeziku vas smrtnikov. — Nikar se ne boj, mene, duha! Kliče me vaš spomin. —

Bratec si dotrpeš? Še trpiš, ker smo v trpki svoji bolesti zabili na te?

— Ne trpimo, ki smo tu! Le spomin na vas je bridek; o, vi vsi moji, moji, ki sem vam s pesmijo hotel vlivati olja v rane, a so ga mojemu telesu vlili... in je umorili. —

Lojze, Ti senca mrtvih, saj si že tu (skoro me je groza!); kaj hočeš od mene?!

— Klicali ste me, vaša misel me je priklicala, da živi pred vami, o, moji, vse tisto drobno in pekoče delo, delo za vogelnik, kjer se dviga danes ponosna stavba. O, da mi je živeti! —

Brat, odmakni se, (groza me je), tu je tvoj živi duh! Duh, ki veje nad nami, spokojno in tolažljivo (ni nas več strah duhov...).

Berem kroniko (zapisana je v meni in moji knjižici, ki so za njo črni voleje razpisali lov):

Bilo je na sveti večer 1936, Svetonočni zvonovi so mehko vabili k jasicam.

Lojze je s toplo skrbjo pripravil svoje pevce za svete praznike. Tedaj so že stali morilci na preži. Z brutalno pestjo, kot zmoredne le ljudje, ki jim matere niso vllile čustvovanja v srce, so udarili v božično razpoloženje. Pevce in njihovega vodjo, širom dežele poznane organizatorja pevskih zborov, Lojzeta Bratuža, ki je s pesmijo držal zadnji jez narodnega odpora še pokoncu, so hoteli ubiti. Ta dan se še ni posrečilo. Na nedeljo po Božiču pa!

Odličnejše pevce Lojzeta, Gembeša, Petra, Doreta in vrsto drugih so pritrali na sedež fašija in jim dali piti zvrhano mero bencinskega olja. Bajonet v hrbet ali spijesh! Pili so ko Sokrat trobelikovca. Drugi je bil Bratuž. Ko so jih spustili, so se nekateri s pomočjo rešili. Na Lojzeta je pa imelo smrten učinek. Vical se je poldrugi mesec in je 16. februarja 1936 na posledicah zastrupljenja — umrl.

Primorsko ljudstvo je v njem zgubilo enega najčistejših tvorcev kulture in narodnega odpora! Tu bodi klicaj — in za pričo te trditve stotisoči naših ljudi ob Soči, Vipavi in morju!

Kako suha je ta kronika, da še sam ne verjem vanjo. —

Pa veš, pobratime, sam si jo meni pripovedoval, ko si ležal naslednji večer že bolan, a vever in nasmejan, češ, v nedeljo morava na Vipavsko, nas čakajo pevci, da zapojemo in jim kaj povemo. To so bila zadnja naročila.

— Ne, še naročam, še, zapojte in povejte si vse kot bratje v krvi in v duhu. —

Lojze, mrzlo mi je, ura bije tri, ko takrat, ko sem te zvečer stražil ob postelji in je tvoj duh že zapuščal telo. Skrbelo Te je, kako naj vezemo novo izdajo »Barčice« in slovenskih himen. Naslednje jutro smo te nesli štirje v avto in v bolnišnico. Strup te je razkrajal. Po deželi je šla novica kot mrtvaška znanilka in ni lagala!

— Saj sem mrtev; — samo, da nisem tudi v vas, o, moji! —

Ne, ne! Boril se bom z vsakomer, ki te ima za mrtvega, saj živiš med nami. — Pa še to Ti povem, komaj si še slišal, kako so — ah, saj ti si že umiral in na palčici omočeno vato sem ti del med mrtvaška ustna za žej, kakor... križanemu — tedaj so pod oknom bolnišnice zapeli tvoji dečki tisto Tvojo:

»Jo, kako otožna je ta pesem, poln ganotja njen domači je zvok, še v srcu mojem ogenj vnema, ki zagrnil ga mrak je globok.«

Si jo slišal?

Morda veš, saj mrtvi tudi vidite, kakó smo te kropili in pokopavali. Črni volkovi niso pustili ljudi k tebi. Ob tvoji krsti so jih zapisavali in aretirali. Pri pogrebu nismo smeli biti. Od daleč v razoru štandrežke njive sem oprezoval, kako so te nesli v grob. Le par pogrebcev kot za hlapce Jerneje...

Potem, veš, smo imeli povsod osmine. Batujski jo je tudi zapel, po »liberi« pa vsi na zaslišanje, češ, da je propaganda, ker smo molili zate in da bi tudi nam bilo breme polajšano. In še tega ne veš, da so na Tvoj grob nesli trnje venec. — Grob so stražili, da bi — ne vstal?

Pa položili so ga tvoji fantje na grob in še včeraj sem videl, da iz tistega trnja poganja roža. Lepa roža ljubezni.

— Si jo videl? Iz srca mi klije. Moje telo je že strohnelo. Srce pa še bije, vse tiste kaplje krvi, ki so zdaj tekle po naši zemlji, so se nabrale v njem in hočem, da napojijo to rožo mogoto. Zato — prav, da si me klical. —

Ne jaz, vsi smo te, dragi Lojze! Pa zdaj je čas za slovo, kakor tedaj v bolnišnici, ko si me osteklenelo pogledal in ti je solza polzela po levem licu in potem nikoli več...

Ah, naj se že izpoje ta otožna pesem primorskega ljudstva. Nad razpadajočo zakočjo mučenika in vseh mučencev pa si sežite v roke, da boste vsi pomogli ohraniti neokrnjeno dediščino svobode na tisočletni grudi svojih očetov.

Ti pa, ki se srečujemo vedno s tvojim duhom, še boš živel kot lastnina našega rodu

v preslavnem spominu!

Rado Bednarič

II. KONFERENCA ŽENA V GORICI

V nedeljo, 10. t. m., je bil praznik goriških žena. Preko 500 slovenskih in italijanskih delegatk uličnih in krajevnih odborov AFŽ je zborovalo na svoji II. konferenci.

Za to svečano priliko je bila dvorana Ljudskega doma prelepo okrašena. Na odru je bila med slovensko in italijansko zastavo s peterokrako zvezdo umetniška slika, ki je predstavljala Slovenko in Furlanko v pristnih narodnih nošah: simbol slovensko-italijanskega bratstva. Umetnina je delo tov. Benedettiyeve.

Predsednica mestnega odbora AFŽ, tov. Marija Rutar, je pozdravila goste tov. Franca Bevka, predsednika PNOO za Slov. Primorje in Trst, tov. dr. Lamberta Mermoljo, predsednika okrož. odbora SIAU za Goriško ter zastopnike italijanskih žena in druge. Po izvolitvi delovnega predsedstva je bilo izvoljeno tudi častno predsedstvo, v katero je bila med zaslužnimi ženami enodušno sprejeta tov. Davorina Bevkova, članica glavnega odb. AFŽ za Slovenijo.

V imenu PNOO je pozdravil goriške žene in matere tov. Bevk. Govoril jim je o narodno osvobodilnem boju, ki so ga izvojevali naši sinovi preko tolikih ju naštev in polni slave. O nasprotnikih pa, ki so šli v preteklosti v svojem hlapčevstvu in zaslepljenosti tako daleč, da so prijeli za orožje proti lastnim bratom, je dejal, da so vedno isti, ki tudi danes nasprotujejo ljudstvu na njegovi težki poti v popolno svobodo. Dotaknil se je vprašanj, o katerih bi si bile naše žene rade na jasnem, in sicer o odnosu Osvobodilne fronte do cerkve in duhovnikov za časa borbe in o odnosu naše ljudske oblasti do

njih danes, po končani bo-bi. Nazorno je predložil člene Ustave, ki zadevajo neposredno tudi našo ženo, kot n. pr. zakon o agrarni reformi, o zaščiti matere in dece, itd.

Tov. Nežica Vižintin, tajnica mestnega odb. SIAU, je v svojem referatu razvila pred žene naloge, ki stojijo pred njimi v teh odločilnih dneh za usodo Julijske krajine. Kot poglobitveno je povdarila potrebo po poglobljanju in utrditvi slovansko-italijanskega bratstva, skovanega v boju, potem borbo za utrditev ljudske oblasti, borbo proti o-stankom fašizma, borbo za pravično rešitev pripadnosti Primorske s Trstom proti vsem nakam reakcije ter proti vsakemu poizkusu internacionalizacije.

Tudi v diskusiji so žene posegle po nekaterih točkah Ustave, kot je ločitev Cerkev od države, pravica do podedovanja. Pobijale in obsojale so poizkuse reakcije za internacionalizacijo, kar pomeni najbolj grobo kršenje naših pravic do samoodločbe.

Predsednica tov. Rutarjeva je poročala o pripravah za I. kongres antifašističnih žena Julijske krajine, ki bo 17. t. m. na Reki in predlagala delegatinje za kongres. Po sporočilu, da so zavezniške oblasti odklonile vsak prostor za zborovanje v Trstu, so vse protestirale in sklenile, da pošljejo enegično protestno resolucijo zavezniškim oblastem v Trst.

Zanimivo je bilo poročilo o delu žena iz Gorice. — Od zadnje konference, ki se je vršila maja meseca p. l., se je ženska organizacija dobro razvila. Izvedene so bile volitve v vse krajevne, kvartne in mestne odbore (Nadaljuje na 3. strani).

(nadaljevanje s 1. strani)

procesu proti hitlerjevskim zločincem v Nuernbergu.

Sovjetski tožilec Zorja ga je vprašal, kaj ve o načrtih hitlerjevske vlade in vrhovnega poveljstva za oborožen napad na ZSSR.

Von Paulus je odgovoril, da mu je načelnik generalštaba suhozemskih sil poveril izdelavo načrta za napad na Sovjetsko zvezo.

Nemška ofenziva proti Sovjetski zvezi bi se morala pričeti, je rekel von Paulus, v drugi po-

Še dva meseca in pol časa ...

Vprašanje italijanskih kolonij je sedaj na dnevnem redu v Londonu, kjer razpravljajo namestniki zunanjih ministrov kot zastopniki petih velesil o štirih različnih načrtih zaupne uprave italijanskih kolonij.

Amerika je predlagala naj bi do zaupne uprave Eritreje, Tripolitanije, Libije in Somalije pri-

šlo pod okriljem organizacije Združenih narodov. Anglija in Francija sta pripravljene pridržati se temu ameriškemu predlogu.

Do mirovne konference, ki bo pričela v Parizu 1. maja t. l., pa imajo namestniki zunanjih ministrov še dva meseca in pol časa.

(Nadaljevanje z 2. strani.)

AFŽ. Takoj po osvoboditvi se je organizacija ojačila s pritokom novih žena in še raste. Žene iz Gorice so spoznale mahinacije reakcionarjev, ki izrabljajo verska in domovinska čustva v svoje razbijaške namene. Na napade reakcije odgovarjajo s podvojeno borbenostjo in z vzornim odporom.

Po osvoboditvi se je začelo razvijati v mestu živahno kulturno življenje. Žene imajo redne študijske sestanke. V prosvetnih društvih je pretežna večina ženskih članic in v Gorici imajo tudi ženski pevski zbor. Kot članice roditeljskih svetov posvečajo posebno skrb, komu izročajo vzgojo svojih otrok. Pokazale so tudi svoj globok socialni čut. Pomagale so pri vseh nabiralnih akcijah, ki so bile prirejene v dobrodelne namene. »Za našega dijaka« so nabrale 130.000 lir, za prekop padlih borcev 70.000, za Liko in Drvar 25.800 lir ter 345 komadov raznega perila in obleke; za pogorelece v Ribnerku 4500 lir ter 548 komadov obleke in perila, posode in pohištva. Za miklavževanje je bilo obdarovanih 800 otrok, za krožič 600. Prav posebne njihove pozornosti je deležna vojaška bolnica sv. Justa. Prostovoljnih prispevkov so nabrale približno za 100.000 lir. Osnabile so šolska poslopja in »Dijaški dom« in to brezplačno. Ženska revija »Naša žena« šteje v Gorici že okoli 500 stalnih naročnic.

Predsednica je opozorila na eno izmed glavnih napak, to je, da žene smatrajo svojo organizacijo vse preveč kot samo dobrodelno ustanovo in pozabljajo pri tem na višje družabne in politične cilje. Sedanja doba zahteva od njih večjega doprinosa k napredku in blagostanju. Bolj aktivno morajo poseči v gospodarsko življenje, da zagotove svojim otrokom boljšo bodočnost. Preko sindikatov se morajo vključiti vse delavne žene v vrsto naprednih množic, ker le tako bodo zanjimale uspeh svojemu delu. Istotako je potrebno, da posežejo tudi na zadružno polje. Končno ostane borba za utrditev ljudske oblasti ena glavnih nalog.

V popoldanskih urah so priredile goriške žene kratko, toda lepo uspelo predstavo. Na sporedu so bili nastopi ženskega pevskega zbora ter solospjevi in dvospjevi. Zbor je vodil in spremljal na klavirju prof. Komel. Dvospjev ruske pesmi »Rdeči sara-fan«, ki sta ga podali tovarišici v ruski narodni noši, ter furlanske »villotte«, so prav posebno ugajale.

Za zaključek praznika žena je bil zvečer velik ples, ki je privabil v dvorano Ljudskega doma veliko število mladih in starih plesalcev; vsi so se par ur veselili med posrečenim sporedom valčkov in polk razigrani in židane volje. Goriške žene, ki so ples priredile, so namenile izkupiček večera dobrodelni akciji za »Dijaški dom« v Gorici.

Ples Podpornega društva za Goriško

Dne 23. februarja t. l. priredi mestni odbor za Gorico ples v prostorih »Ljudskega doma«.

Z ozirom na dobrodelne namene društva je vstopnina L. 200. Vstop izključno proti vabilu. Dostop v plesne prostore samo do 22. ure. Ker se dne 21. t. m. vrši v istih prostorih plesna prireditev ZMS, prosimo mladino, naj se udeleži svojega plesa.

Kdor pomotoma morda ni prejel vabila, naj se zgleda do 20. t. m. v društvenih prostorih v Ljudskem domu, 3. nadstropje.

Odbor.

Gorica

Ko je Jugoslovanska armada osvobodila Gorico, je prišlo tudi v občinski bolnici v Gorici do potrebnih sprememb. Naenkrat se je zrušilo, kar je bilo v njej zlobnega in krivičnega, kar je vpeljal italijanski skorupcionirani fašistični sistem. Nepristransko vodstvo novoimenovanega upravitelja dr. Bregant-a je uvedlo boljše pogoje zdravljenja, za delavno osobje pa boljše bogoje dela. Uvedlo je dvojezičnost: poleg italijanskega jezika tudi slovenščino, za katero v občinski bolnici, kjer se je vedno zdravila večina Slovencev, ni bilo mesta.

Zal, ni trajalo dolgo. Ko je prevzela oblast v Gorici ZVU, se je v bolnico zopet vtihtopil prejšnji fašistični aparat; moral je izginiti tudi vsak zunanji izraz demokracije. Slovenske napise so strgali, kajti starim upraviteljem ni šlo v glavo, da bi v bolnici, kjer se tudi zdaj zdravi, skoraj sami Slovenci, še nadalje ostala slovenska pisana beseda. Dr. Bregant je moral odstopiti svoje mesto prejšnjemu upravitelju in zapustiti bolnico. Zopet se je začelo zasmehovanje in zapostavljanje vsega, kar je slovensko, slovenskih bolnikov in slovenskega delovnega osobja. Upravičeno se sprašuje delovno osobje, užaljeno radi krivic, ki jih mora prenašati, kdaj bodo iz bolnice odstranili kričečo reakcijo, ki se je v njo vgnedila.

Dobrovo

Dne 30. januarja je prišla zavezniška policija v našo šolo in strgala sliko maršala Tita. Pionirski so skrbno potisnili ostanke slike v svoje žepe. Drugi dan, že naslednjega, so učenci postavili drugo sliko na šolsko steno.

Policija se je prišla prerekati z učiteljem v šoli. Pred šolo pa so pionirski vzklikali: »Hočemo Tita, živijo Tito.«

Tov. Hren Franc, član roditeljskega sveta je bil poklican v Kojsko h guvernerju na odgovor. Guverner mu je grozil z aretacijo. Izjavil mu je, da nam je ZVU postavila šole. Tov. Hren mu je odgovoril, da ni res, da so šole sedaj zavezniški otvorili naše šole, ker smo jih imeli že za časa okupacije.

Vse ljudstvo na Dobrovem in okolici želi, da bi pustili sliko maršala Tita v šoli pri miru.

Venišče - Renče

S kraških hribov nad Renčami se nam nudi krasen razgled po prelepi Vipavski dolini. Od tam zagledamo najprej malo vasico Vinišče, ki jo je okupator spreminil v razvaline. Na prvi pogled je videti en sam kup razvalin, kjer, bi se zdelo, da ni živih duš. V resnici pa bivajo v teh pogorišjih ljudje, katerim je nacistična drhal uničila vse, razen trdne zavednosti in volje, živeti v pravi svobodi.

Vas, ki šteje 27 hiš, je bila 30. maja 1944 v enem samem plamenu. V istem poletju so za silo obnovili nekaj malih prostorov, po večini hlevov, v katerih še danes stanujejo.

Stotine partizanov se tega lahko spominjajo. Vedno so borci našli v njej zavetišče in gostoljubnost. Kljub izčrpanosti so ti ljudje tudi danes prvi v nabiralnih akcijah, složni v vsakem delu, prvi pri zborovanjih, prvi v pričakovanju mednarodne komisije. Vroče želijo, da bi medzavezniška komisija obiskala tudi njihovo požgano domačijo in spoznala, kaj so žrtvovali za svo-

bodo, za združitev z brati v Jugoslaviji. Ne žalujejo po svojih domovih, žalujejo samo po pravicah, ki so jim jih odvzeli; pričajo to napisi po požganih hišah in pa zavestno in požrtvovalno delo, ki teži k priključitvi k FLRJ, ki jim bo zagotovila vse, za kar so se borili.

Velike Žablje

Odkar se je pri nas ustanovilo prosvetno društvo, naša mladina kar tekmuje.

Po prvi prireditvi, o kateri smo svoječasno poročali, so sledile še tri. Tovarišice so poklonile tukajšnji vojaški posadki novo zastavo. Temu primerna prireditev

je osvetila pomen dogodka. Ko je tovarišica poklonila zastavo, je izrazila hvaležnost junaškim borcem, ki so z neomajanim pogumom osvobodili našo domovino. Zastava naj bode vojaštvu simbol naše hvaležnosti, prapor zmage!

Tov. komandant, ki je prejel zastavo, je obrazložil težkoče in napore NOV, preden je dosegla toliko uspehov, povdarjajoč, da prapor, ki ga sprejema, mora spremljati naše vojaštvo do popolne osvoboditve naše zemlje, tja do Trsta in Humina, do zadnje naše vasi, kajti svojega ne damo nič!

Pri tej prireditvi je nastopalo vojaštvo skupno z našimi društveniki v bratski slogi.

Preteklo nedeljo so se pa naši mali pionirski izkazali s svojo Prešernovo proslavo. Dasi je bil spored zelo obširen, so ga izvajali brezhibno, morali so celo nekatere točke ponoviti. Vso pohvalo za požrtvovalnost zasluži učiteljstvo in pionirski voditelji.

Tudi odrasla mladina se je odločila velikemu geniju Prešernu z izbranim programom. Izčrpnemu in jasnemu govoru so sledile deklamacije, samospjevi, prizori, igre, mešani zbor ter vojaški nastop.

Občinstvo je sledilo z razumevanjem temu kulturnemu prazniku, prazniku našega velikega moža, moža svetovnega slovesa. Naj res med nami živi: »Eдинost, sreča, sprava, ko vsi v roke si sežemo, da oblast in ž njo čast spet naša bosta last.«

Le ob ponovitvi pionirske prireditve bi bilo pričakovati od nekaterih staršev večjega zanimanja in odziva.

Poleg prosvetnega dela naša mladina pridno pohaja na vsakovrstna dela; kar vse bregove in puščave hoče prekopati za nove vinske nasade. Le korajžno naprej! Še poti kličejo po pravilu.

Kanal

Tudi Paravan Cvetko je podlegel ranam

Komaj so v Kanalu slovesno pokopali Andreja Laščaka, ki je postal žrtev krvavega dogodka, ki ga je povzročil 31. januarja ameriški vojak v javnem lokalu v Kanalu, je izdihnil v goriški bolnici tudi Cvetko Paravan, žrtev istega incidenta.

Pogreb se je vršil dne 13. februarja t. l. Kakor na pogrebu tov. Laščaka, dne 3. februarja t. l., se je tudi na Cvetkovem pogrebu poklonila tisočglava množica iz bližnjih in daljnih vasi in celo iz Slovenske Benečije. Delegacije so prinesle številne vence. Pevski zbor iz Kanala mu je zapel žalostinke.

Od tov. Cvetka so se poslovili predstavniki okr. odbora SIAU. Žrtvi so se spoštljivo poklonili tudi zavezniški vojniki in častniki.

Okrajni odbor SIAU za Kanal-

ske je protestiral pri ZVU in pri organizaciji Združenih narodov zaradi incidenta v Kanalu ob Soči, ki sta ga povzročila z orožjem dva ameriška vojaka, incidenta, ki je zahteval dve žrtvi.

Avče

Po večletni in krvavi borbi za svobodo smo tudi pri nas prosto zadihali ter 27. pr. m. ustanovili prosvetno društvo »Zvezda«. Ime je bilo izbrano na željo vseh članov; spominja nas domačega najboljšega tovariša M. Presena, ki je padel pod tem znamenjem naše svobode.

Njegov spomin naj nas vzpod-

buja tudi pri delu na prosvetnem polju.

Mladina je z veseljem sprejela starejše člane v našem društvu; postavili smo si skupni temelj za bodoče delo, da bomo dosegli čim večje uspehe.

Volče

Volčansko Prosvetno društvo »Soča« je dne 9. t. m. v nabito polni dvorani priredilo akademijo v proslavo obletnice smrti našega velikega pesnika, borca za svobodo narodov in glasnika slovanske skupnosti, Franceta Prešerna.

Najprej je društveni zbor zapel »Naprej...« in Prešernovo »Zdravljico«, nato je spregovoril tov. Jože Ipavec, ki je v lepih in jedrnatih besedah razložil pomen proslave Prešernove smrti za slovenski narod. Zatem se je dotaknil glavnih političnih momentov Prešernove dobe, zlasti vpliva francoske revolucije na preusmeritev, ožvitev in razmah političnega, gospodarskega in kulturnega življenja tedanje Evrope. Ta val novega življenja je zajel tudi slovenski narod, zaplule so v njem skrite sile, rodil je može in delavce, ki so naš narod učili, da bi niti v najtežjih urah ne omagal in dopustil, da bi nas tujec zaslužnil.

Med te može moramo prišteti tudi Prešerna, ki nam je pokazal, pot borbe; saj je njegovo življenje bilo ena sama borba z političnimi absolutističnimi nastrojenimi avstrijskimi vlastodržci, s cenzuro in nazadnjaškimi kulturnimi nasprotniki. Dr. Prešeren ni bil samo prvoborec za kulturne vrednote slovenskega naroda, ampak tudi nosilec tistih idej, ki so nas vodile skozi dolga stoletja suženjstva in tlačanstva, skozi borbe ter nas končno v zadnji, krvavi narodno - osvobodilni vojni pripeljale do zmage in osvojenja.

Naj bo današnja proslava obletnice Prešernove smrti izraz naših teženj, je povdaril, da izpričamo pred obličjem vsega sveta, kako mali in siromašni slovenski narod ceni in spoštuje oporoko svojih velikih mož, buditeljev in vodnikov.

Na sporedu so bile recitacije pesnikovih del, med njimi: Vrba, V spomin Val. Vodnika, Uvod h Krstu pri Savici in druge. Pevski zbor je nato zapel Strunam in Pod oknom, U bratskom zagrljuju in še par drugih priloznostnih pesmi, med katerimi tudi narodno Na Gorenjskem... saj je bil Prešeren Gorenjec.

Trnovo pri Kobaridu

Dne 27. januarja je imel naš župnik Martinčič Albin krščanske nauke, ali bolje, politično predavanje za odrasle. Razpravljal je o osnutku ustave FLRJ in udrihal zlasti po členu 25 o ločitvi Cerkve od države. Morda je g. župnik mislil, da smo neumni in da ne vemo, da ta zakon obstoja v vseh naprednih demokratičnih državah in zato se tudi

pri nas nihče ne razburja. Tudi člen 19, ki pravi »zemlja tistemu, ki jo obdeluje«, mu ni ugajal. Toda naj se nikar ne boji, da bo razlaščan tistih par »klaster« zemljišča, ki ga ima naša cerkev in naj nikar ne straši ljudi, češ, da bo vas ostala brez duhovnika, če se izvede agrarna reforma in da bodo čez 10 let ljudje molili še živali.

Vsak dan vidimo, da naš g. župnik išče samo prilike, kako bi nadaljeval, kar je počenjal za časa nemške okupacije. Vemo, da je takrat poslal domobranskemu poveljstvu v Kobarid pismo, v katerem je navajal, da družine Fon, Melinc in Sovdat iz Trnovega pomagajo partizanom z zbiranjem hrane in drugih potrebščin ter da so vneti pristaši Osvobodilne fronte. Radi te njegove prijave so domobranci aretirali 13 oseb, ki so jih pozneje odvedli v nemška taborišča. Od teh so se vrnile samo štiri, devet pa jih je pomrlo v Nemčiji.

To je zavestno storil naš župnik, ki se je tako ponašal, da je narodnjak in Slovenec. Danes so mu zopet večja skrb osebne koristi kot pa dobrobit slovenskega naroda, zlasti nas Primorcev, ki se šele danes po 25 letih otresamo suženjskega jarma.

Izpod Matajurja

Majhne, a prijazne so vasice Perati, Piki, Plohi in Avsa pod Matajurjem. Krajevni NOO Perati ima 28 hišnih števil in 220 duš. V teh gorskih vaseh, je bil italijanski raznarodovalni pritisk zelo močan. V letu 1926-27 je bil iz livške šole odstranjen slovenski učitelj, na njegovo mesto je prišel italijanski, ki je začel postopati z otroci zelo surov. Če se otroci niso vpisali v mladinsko fašistično organizacijo, jim ni dal ne knjig, ne šolskega spričevala ob koncu šolskega leta.

Odstranili so tudi slovenskega duhovnika; iz videmske škofije se poslali tujci, ki je komaj čakal prilika, da je pridigoval v italijanščini. Nasprotno pa je župnik pri Devici Mariji v Benečiji, kljub nevarnosti, pridigoval slovensko. Tudi na grobovih so bili prepovedani slovenski napisi.

Italijanska strahovlada je pahnila v zapore 14 domačinov, 15 ljudi pa so močno pretepli, ker so pomagali partizanom, 5 so jih internirali v Italijo, 12 posestnikov oropali. Na prisilnem delu je bilo 6 vaščanov, v »specialne bataljone« pa so jih odvedli 12.

Nemci so nadaljevali s terorjem in nasiljem: mnogo so jih oropali in mnogo aretirali. V Nemčijo so internirali Medved Alojzijo, ki je tam umrla, in Perat Suzano. Ko so Nemci in domobranci 26. marca 1945. udrli v vas, so ubili tov. partizana Volariča Jožefa iz Svinj in aretirali mlado Benečanko. V partizanske vrste je vstopilo 20 fantov in može; samo ena družina je dala 5 borcev, od katerih sta dva v borbah padla.

To je kronika naše kalvarije.

Danes, ko smo zmagali nad naci-fašizmom, smo se sami lotili delne obnove. Pred nedavnim smo izvolili nov krajevni odbor SIAU. Po večini so bili v odbor izvoljeni demobilizirani borci JA, bivši interniranci ter bivši vojni ujetniki v Franciji. V vse vasi smo napeljali elektriko. V »Partizanskem tednu« smo zbrali L. 1475. Pred kratkim smo zbrali L. 3500 za vojno siroto Dreščak Marijo iz Golobov, ki so ji SS-ovci 24. maja 1944. požgali dom in vse oropali, očeta pa internirali v Nemčijo, od koder se še ni vrnil; mater so na zverinski način umorili in jo pustili v goreči hiši.

Pri zbiranju so sodelovale vse organizacije, ki so s tem pokazale veliko razumevanja in sočutja do družin, ki so bile v vojni prizadete. S samopomočjo si ljudstvo celi rane iz strašne štiriletna borbe.

DOLGA SPLETKA BARAGE SE JE POZITIVNO URESNIČILA

Odpustitev iz službe osmih profesorjev in učiteljev v Gorici je izzvala ogorčenje slovenskega prebivalstva.

Dne 7. t. m. je Zavezniška vojaška uprava postavila začasnega ravnatelja nižje srednje šole prof. Mizerita, ki je tako zavzel mesto dosedanjega ravnatelja tov. Martina Petra in to seveda na pobudo Barage.

Službo so odpovedali tudi profesorju zgodovine in zemljepisja, tov. Kretiču. Bivši štabni domobranski poročnik v Gorici, prof. Rakovec, pa sme nemoteno nadaljevati v šoli in izven šole z belogardistično propagando, kot je to delal pod okupatorjem.

Mizerit je belogardist in kolaboracionist. Zaradi njega sta bili internirani dve osebi iz Ljubljane v Nemčijo. Starši dijakin so zelo ogorčeni zaradi učiteljice Merala Marije, ki vrši v šoli domobranksko propagando. Ona je že ponovno napadla s psovskimi učenke, ker so nosile na prsih zastavo s peterokrako zvezdo, trdeč, da ta zastava ni slovenska in da jo zelo boli, kadar vidi to zastavo na prsih učenk. Na vprašanje, koliko učenk prizna zastavo brez zvezde, so se od tridesetih v razredu oglasile samo štiri učenke. Bilo bi mnogo pametnejše od učiteljice Merala, da se bavi v razredu s poukom telovadbe in da vodi ogabno fašistično propagando v krogu svojih prijateljev, a naše poštene primorske otroke, ki so politično zrelejši od nje, naj pusti lepo pri miru.

Pri proslavi Prešerna, ki so jo obhajali v goriških šolskih zavodih, je prišlo ponovno na dan

nevzdržno stanje, ki je nastalo med dijaštvom na eni in med »junaki iz nam nasprotne skupine«, kot so v našem primeru belogardistični profesorji, na drugi strani.

V »Šolskem domu« v ulici Croce, kjer ima svoje prostore slovenska višja klasična gimnazija, so dijaki izobesili na zidove in pod Prešernovo sliko jugoslovanske in slovenske zastave s peterokrako zvezdo ter peli partizanske pesmi. To je reakcionarne profesorje tako razsrdilo, da so zahtevali odstranitev zastav. Proslava se zaradi zahtev izdajalcev ni vršila in dijaki so šli v svoje razrede. Šele tam je vsak razrednik skromno proslavil Prešerna.

Dijaki so se razšli sicer žalostni, ker se proslava ni vršila, a drugače veseli, ker je izpodletela nakana domobrankskih profesorjev, ki so zaman zahtevali odstranitve zastav s peterokrako zvezdo. Zagrizeni belogardisti, vredni predstojnikov, kot so Baraga in drugi, so spoznali, da imajo opravka z odločnimi dijaki, ki ne sanjarijo več o Peterčku in niti nočejo fašistične Italije.

Užaljeni dijaki, prizadeti starši in sploh naše ljudstvo ne bodo odnehali s svojimi protesti, dokler ne podvzamejo merodajni upravitelji šolstva potrebnih in odločnih korakov, da bi pregledali preteklost zasovraženih vzgojiteljev, ki nemoteno nadaljujejo z idajalsko propagando in z zastrupljanjem slovenske mladine. To delo so opravljali, ko so se pajdali z zločinskimi okupatorjem in nikakor se ne spodobi, da bi to stanje trajalo še po porazu tistih, ki so jim hlapčevali.

Zakaj odpustčajo naše učitelje?

Naše ljudstvo je že neštokrat zahtevalo, da naše šolske ustanove očistijo tistih elementov, ki so sramoten madež na telesu našega naroda: od kolaboracionistov vseh barv in odtenkov. Do sedaj je glas našega ljudstva ostal glas vpjočega v puščavi. Na naših šolah se šopirijo še kar naprej razni sodelavci in simpatizerji nacifašizma, ki je toliko zla in nesreče prizadejal našemu narodu.

Mi smo tudi na tem mestu po-

kazali s prstom na nekatere teh »šolnikov«, da bi na njih opozorili kompetentno šolsko oblast in da bi poudarili, kakšne težke posledice bi lahko nastale za slovensko šolo, ki se po dolgoletnem kulturnem nasilju italijanske lažidemokracije in fašističnega terorja začenja komaj prebujati, če bi ti ljudje še nadalje ostali na svojih mestih.

Upali smo, seveda ne preveč, da se bodo višje šolske oblasti vsaj kolikortoliko pozanimale za

vso stvar in da bodo podvzele potrebne mere in korake, da tem gospodom pretipajo malo vest ter da jih bodo podvrgle proceduri takozvanega čiščenja.

Prišla je komisija za čiščenje in je začela s svojim delom. Začelo se je izpraševanje na dolgo in široko. Človek bi pričakoval, da se bodo člani te komisije prvenstveno zanimali za fašiste in njihove verne sodelavce. Ravno nasprotno! Nič o fašizmu, nič o sodelovanju z včerajšnjim sovražnikom svobodoljubnih narodov, temveč popolnoma nekaj drugega. Sem pa tja so, bodi resnici na ljubo povedano, navrgli nekoliko bežnih vprašanj, ki se tičejo kolaboracionizma, ali glavna težnja izpraševanja je bila drugje. Hoteli so izveči iz človeka samo, ali je pristaš Osvobodilne fronte, ali je za Titovo Jugoslavijo, če simpatizira s Sovjetsko zvezo, zaveznico V. Britanije in Amerike, in kaj misli o pripadnosti Trsta in Julijske krajine itd.

Večina naših učiteljev in profesorjev je odgovarjala na vsa ta vprašanja pač tako, kot jim je velevala vest in resnična ljubezen do domovine, Titove Jugoslavije. Odgovore tistih pa, ki so zbežali pred pravico naroda in ljudskih sodišč v te naše kraje, si pa lahko zamislimo.

Na podlagi teh zasliševanj in zelo verjetno tudi zaradi intrig in zakotnih mahinacij kreatur, ki jih šolska oblast Zavezniške vojaške uprave iz nam nerazumljivih razlogov podpira in postavlja na odgovorna mesta šolske uprave, je bilo odpuščenih iz službe osem naših učiteljev in profesorjev. Brez vsake prehodne preiskave in brez vsake jasne zakonske utemeljitve!

Ti ljudje, verujoč v načela prave demokracije, so dvignili svoj protest proti takemu nedemokracijskemu postopku, šli so od Poncija do Pilata, ali povsod so našli na precej gluha ušesa. Dobivali so meglene in izmikajoče se odgovore. Neki višji zavezniški upravni uradnik jim je celo izjavil svoje veliko iznenadenje nad tem, da so jih odpustili iz službe kar tako, brez razložitve; obljubil je, da bo osebno preiskal vsak primer posebej in da bo o izidu preiskave točno obvestil vsakega prizadetega, ker je pravično, tako je sam poudaril, da človek ve, kakaj je bil kaznovan.

In tako sedaj naši učitelji in profesorji čakajo, kdaj jim bodo

povedali, zakaj so bili odpuščeni iz službe in zakaj so morali zapustiti šole, kjer so vestno in predano vršili svojo sveto dolžnost, imajoč pred očmi samo svojo uzvišeno vzgojiteljsko nalogo. Kajti motivacije »iz varnostnih ozirov«, na podlagi katerih so bili odpuščeni, ne morejo sprejeti ter še nadalje smatrajo, da jim je prizadejana vnebovpijoča krivica, ki nikakor ni v čast toliko hvaljeni »demokraciji«.

Domišljavi „maršalo“

Na bivšem »Distretto militare« v Gorici — sedaj urad za pokojnine in podpore invalidom — postopajo uslužbenci brezobzirno in surovo z ljudmi, ki so znani po svojem antifašističnem mišljenju, kakor da bi Gorica še vedno bila pod rimskim imperijem. Ostanke »imperija«, ki so prišli k nam iz nižjih pokrajin, ravnaajo z našimi ljudmi še vedno na imperijski način.

Mislimo namreč bivšega maršala Giuseppe Campus-a iz Sardinije. Ob prihodu partizanov v Gorico se je za nekaj časa potuhnil, ker bi sicer moral poravnati kak star račun iz časov, ko so mu morali naši možje nositi svinjino in podobne stvari, da bi se iznebili »posebnih bataljonov«. Danes si tega ne more privoščiti. Zato pa se zaganja proti Slovincem, zlasti proti demobilizirancem iz J.A.

Campus naj ve, da smo od tedaj pa do danes prestali borbo na življenje in smrt in da tisti, ki so mu morali nekdo pohlevno nositi gnjati, niso več ponižni hlapci, marveč preizkušeni in ponosni ljudje, ki vedo kaj hočejo in vedo tudi, da takim postopanjem, kot so takile Campusi, mora prej ali slej odklenkati.

Čebelarjem

Da se omogoči pravilna razdelitev sladkorja za krmljenje čebel (Melittosio), bodo dobili, v kolikor se niso, vsi čebelarji tiskovine od »Ente Nazionale Automono per la Ricostruzione«, katere naj izpopolnijo in jih prinesejo čimprej na Kmetijsko nadzorništvo v Gorici, ulica Duca d'Aosta 55 ali v njegove urade v Krmini in Gradišču.

Nadzorništvo bo odobrilo pro-

šnje na tiskovinah ter jih bo odposlalo na gori imenovano ustanovo, kateri je poverjeno razdeljevanje sladkorja.

Radi nujnosti dobave sladkorja vabimo čebelarje, da v svojo korist izpopolnijo in dostavijo čimprej tiskovine Kmetijskemu nadzorništvu.

Razdelitev brozge sladkorne pese

Statistični gospodarski poljedelski urad za Goriško okrožje (S.G.P.U.G.) sporoča:

Okrožni kmetijski odbor ima na razpolago za živinorejce goveje živine določeno količino brozge sladkorne pese. Vsi, ki nameravajo nabaviti si omenjeno brozgo, naj se obrnejo na občinske S.G.P.U.G. urade in predložijo letošnje kmetijske izkaznice, na podlagi katerih bodo uradi izdali nakazilo za nabavo. Živinorejci Goriške občine naj se javijo na občinski S.G.P.U.G., Korzo Roosevelt št. 5, II. nadst. Ostali živinorejci naj se zglasijo na okrajnih uradih.

Opozarjamo, naj vsi pridejo s potrebnimi posodami.

RAZGLAS

Mestno županstvo v Gorici opozarja, da morajo po zakonskih predpisih vsi psi po ulicah in vseh občinstvu dostopnih krajih nositi nagobčnik.

Prepovedano je voditi pse v javne prostore, tudi če imajo nagobčnik in so privezani na vrvi.

Proti kršilec se bo postopalo po zakonu.

OBVESTILO

Našlo se je žensko kolo, ki se sedaj hrani pri uradu mestne policije (ul. Mazzini 7). Kdor more dokazati, da je lastnik kolesa, naj pride ponj.

ŠAH

V soboto 9. t. m. se je pričel v klubskih prostorih kavarne Bratuž kvalifikacijski turnir »Šahovskega kluba Gorica«. Prijavilo se je 30 igralcev, ki skušajo doseči 60% uspeh, da bi jim omogočil udeležbo na ožjem turnirju.

Šahisti igrajo vsak večer; borba je zelo zanimiva. Upamo, da nam bo ta turnir nudil zanimive uspehe.

Mara Samsa:

TO JE MOJ SVET

Po dnevi so bili živci napeti kot struna in šele pozno zvečer so se zrahljali, ko je trdna tema zagrnila svoja krila nad poslednjim koticom našega skrivališča. Proti polnoči je družba za uro oživela. Iz postojanke so prinesli zajtrk, obed in večerjo, vse v eni veliki posodi in vse obenem. Tovariš Komel, naš bolničar, je z veliko zajemalko polnil porcije, ki niso hotele biti nikoli dovolj polne in so morale zadoštvati za 24 ur, zakaj podnevi ni bilo mogoče kuhati, ker bi nas dim lahko oglašal. Vsako opoldne se je pričela oglašati lakota. S požljivimi očmi smo pogledovali proti kotu, kjer so bile vreče s sirom, salamo in konzervami. Radi bi segli po teh dobrotah, ki so bile naša železna rezerva, ki so bile morda naša rešitev. Nismo se jih smeli dotakniti.

Ofenziva traja že osem dni in nemške rakete naznanjajo vsak večer, da ji še ne bo kraja. V brezkončnost se vleče čas in se vlečejo misli. Vse so tam zunaj pri naših brigadah. Kako bodo vzdržale to velikansko premoč, se sprašujejo. — Bodo jo, ker so prekaljene v stoterih borbah in

ker jim vlivata moči in zavesti naša pravična borba in bratska Rdeča Armada, ki je prav v naših najtežjih dneh prestopila slovenska tla. Edinic, ki se bojujejo s to krasno zavestjo, ni mogoče uničiti. One so nepremagljive.

Deseti dan se je regljanje strojnica odmaknilo v daljavo in zvečer se niso več v zraku prižgale rakete. Boji so se oddaljili od naše neposredne bližine in morda bo ta prokleti Nemec le končal s svojo napadalnostjo. Naši pogledi vedno bolj ljubeče božajo vreče s sirom in salamo. Hlastno bi se zagrizli zobje v parmezan in lakota bi bila potešena do noči. Ponoči pa pride itak topla hrana.

»Ne, ne morem več«, je pretrgal naše misli o siru in salami tovariš Radko. »Ofenziva gre proti koncu in za najhujšim pride svoboda. Dovolj je stradanja. Daj, prinesi mi žago!« se je obrnil k bolničarju.

Trije tovariši so bili v tistem trenutku pri vreči. Iz nje so izvlekli ogromno, težko kolo sira. Radko ga je dal med noge in pričeli so žagati. Odžagali so velik krajec, katerega je potem Radko na deščici razrezal z matematično natančnostjo na 32 kosčkov. Po tej malici nam je bilo lahko vzdržati do polnoči. O, saj se je dogajalo, da so bili

v borbah in na pokretnih bori brez hrane, pa tedaj so lahko prestajali, ker ni bilo časa misliti na njo. Tu pa — vsled oddaljenosti bojev in vsled malice je taborišče naenkrat oživelo in postalo skoraj preglasno, ker nevarnost ni bila še popolnoma odstranjena.

»Tišina! Tišina!« je prigovarjal bolničar Komel, a njegove besede so našle odmev le v trdi skali.

»Vrag vzemi tebe in tvojo tišino, saj ni več Nemcev na hribu.«

»Pa so tam na glavni cesti, še danes sem videl njihovo patrolo, ki je šla proti Beli.«

Zopet smo se zavili v odeje in molče čakali, kdaj bo temu konec. Proti polnoči se je prikazala od nekje dr. Pavla. Kakor otroci igrače smo se je razveselili, zakaj vedeli smo, da nam je prinesla dobre vesti.

»Ofenzive bo kmalu konec, tovariši«, je rekla. »Vendar je bolje, da se radi varnosti še dva dni ne premestite v postojanko. Nemške patrole se še tu pa tam pojavljajo v Mrzli rupi.«

»Kje si tiščala ves ta čas?« sem jo pobarala.

»Kje neki, nihala sem med eno in drugo postojanko izven naše centrale. Saj veš, da njih nisem mogla pustiti same.«

Čez dva dni smo se vrnili v nedotaknjeno bolnico. Sovražnik je hodil v njeni neposredni bližini, toda našel je ni. Srečni smo, ker nam je ostala in ker se ni zločinska roka dotaknila dela, ki bo še dolgo po vojni naš partizanski ponos. Zopet se je pričelo redno življenje in dr. Pavla se znova sklanja vsako jutro nad svojimi ranjenci, opoldne operira, zvečer prinaša poleg komisarja vsa nasmejana vesti. Dotok ranjencev pa je vedno večji, ker so šele po ofenzivi dane možnosti, da jih spravijo v bolnico. V operacijski sobi gori žar-nica dolgo v noč.

»Koliko operacij si pravzaprav izvršila v tem poldrugem letu?«

»Zabeleženih imam okrog 170, njihovo število pa bo mogoče nad 200, če štejemo vse one, ki sem jih naredila izven bolnice med civilnim prebivalstvom. Vse bližnje vasi, ki so vedele za nas, so me vedno klicale. Rada sem jim ustregla, ker se mi zdi, da sem jim takoj vsaj delno povrnila njihovo dobroto in skrb za naše ljudi.«

»Ali te vse to ne utruja?« sem jo vprašala, ko sem jo gledala vso shujšano od prekomernega dela in vso upadlo od prečutih noči.

»Ne, ne utruja me, le rada bi že enkrat dočkala dan, ko mi

ne bo treba paziti na vsako narajeno stopinjo, da ne bi pomčkala travce, da ne bi s tem kršila konspiracije. Toda tudi ta dan je že končno zelo blizu. Naši so pričeli ofenzivo, kakor vidiš. Stolkli so nemške postojanke v Poštalah, na Lokvah, Gragarju in na Otlici ter sedaj neusmiljeno gonijo Nemce v dolino. V obupu pred svojim poginom bežijo ti skoraj brez vsakega odpora. Od juga pa prihaja proti Reki in Trstu IV. armada.«

Neopazno so pognale bukve okrog naših barak svoje prvo zelenje in skoraj nepričakovano je prišlo in se zgodilo ono, čemur smo živeli, delali in trpeli polna štiri leta.

Že nad štiri mesece je, odkar je utihnilo življenje v Pavlinem svetu. Le osamljena postojanka je ostala kot priča, kaj smo si znali ustvariti v borbi in kot porok temu, kar si bomo ustvarili v svobodni domovini. Nad njo razprostirajo bukve svoje košate veje. Lahno se pripogibajo v gozdnem vetru. Njihovi listi se pečejo komisarju Rajku, mitraljezu Matevžu, poročniku Trohi, bolničarki Mariji in vsem onim, katerim je sovražnik zadal pretežke in neizlečljive rane, da je v Slovenskem Primorju svoboda in da njihova največja žrtev ni bila zama. (Konec)